

Brasilian maanomistusoikeuksien epäselvyydet
Vaikutukset ympäristönsuojeluun ja sosiaaliseen hyvinvointiin

Emilia Timlin

790351A

LuK-seminaari ja –tutkielma

Maantieteen tutkimusyksikkö

Oulun yliopisto

7.12.2019

Yksikkö:	Pääaine:		
Maantieteen tutkimusyksikkö	Maantiede		
Tekijä (Sukunimi ja etunimet, myös entinen sukunimi):	Opiskelija-numero:	Tutkielman sivumäärä:	
Timlin Emilia Maria Adele	2497695	32 s. + 1 s. liitteitä	
Tutkielman nimi:			
Brasilian maanomistusoikeuksien epäselvyydet: Vaikutukset ympäristönsuojeluun ja sosiaaliseen hyvinvointiin			
Asiasanat:	kapitalismi, ekstraktivismi, land grabbing, sosiaalinen ja ekologinen oikeus (justice), sosiaalinen pääoma		
Tiivistelmä:			
<p>Tässä kandidaatin työssä tutkitaan Brasilian epäselvien maanomistusoikeuksien vaikutusta ympäristönsuojeluun ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Brasilian maanomistusoikeuksiin vaikuttaa niiden kolonialistinen menneisyys, mikä on aiheuttanut maanomistuskäytäntöihin epäselvyyksiä sekä epätasa-arvoa. Työn näkökulma ilmiöön on ekstraktivistisen kapitalismin kritiikki. Ekstraktivismi lyhyesti selitettynä tarkoittaa etenkin Latinalaisessa Amerikassa vallalla olevaa vientipainotteista taloutta, joka perustuu suurimittakaavaiseen raaka-aineiden vientiin ulkomaalaisen kysynnän mukaan. Tutkielman tarkoituksena on tarkastella epäselvien maanomistusoikeuksien roolia metsien hävittämisessä Brasilian ekstraktivistisessä taloudessa sekä pohtia sosiaalisen hyvinvoinnin kautta, että kenellä kuuluisi olla oikeus metsien käyttöön.</p> <p>Tutkielmassa tarkastellaan Amazonin ja Cerradon alueita. Cerradon alue on ollut pitkään ulkomaalaisen kiinnostuksen kohteena, kun taas Amazoniin kohdistuva kiinnostus on lisääntymässä. Näillä molemmilla alueilla tapahtuu maanvaltausta eli land grabbingiä, mikä on monikansallisten yritysten tai muiden valtioiden harjoittamaa maa-alueiden hankintaa, jotta raaka-aineiden saanti voidaan turvata.</p> <p>Tutkielma on kirjallisuuskatsaus, jonka pohjana ovat keskustelut kapitalistisesta ekstraktivismista, ympäristönsuojelun toteutumisesta kapitalismissa sekä keskustelut sosiaalisen oikeuden (justice) ja hyvinvoinnin toteutumisesta. Pohdinnan tuloksina huomataan tilanteen monimutkaisuus sekä se, miten metsien suojeluun asettavat haasteita niin vientitalouden vaatimukset, kuin myös paikallisten asukkaiden itse harjoittama metsien hävitys. Tämä kaikki tapahtuu kuitenkin ekstraktivistisen talouden puitteissa, mikä ei ole luonut Brasiliaan tasa-arvoisesti jakautunutta hyvinvointia. Paikalliset asukkaat ja alkuperäiskansat ovat suurimmissa vaikeuksissa maanomistuskäytäntöjen kanssa. Jos näiden ryhmien aseman tukemiseen kiinnitettäisiin paremmin huomiota, voisi sosiaalisen pääoman teorian mukaan olla saavutettavissa myös parempia tuloksia ympäristönsuojelusta.</p>			
Muita tietoja:			
Päiväys:	7.12.2019		

Sisältö

1. Johdanto	4
2. Teoreettiset käsitteet	6
2.1 Kapitalismi	6
2.1.2 Ekstraktivismi kapitalismissa	7
2.1.3 Ympäristöongelmat sekä sosiaalinen hyvinvointi	9
2.2 Land grabbing	11
2.3 Sosiaalinen ja ekologinen oikeus	12
2.4 Sosiaalinen pääoma luonnonsuojelussa	12
2.5 Valtioiden ja osavaltioiden ympäristöpolitiikka	13
3. Brasilian metsämaat Amazon ja Cerrado	14
3.1 Metsien hävittäminen	16
3.1.1 Syyt ja tekijät	16
3.1.2 Mahdollisia ratkaisuja hävittämisen vähentämiseksi	18
3.2 Brasilian maanomistuskäytännöt ja niiden historia	19
3.3 Land grabbing ja paikallisten harjoittama squatting Brasiliassa	22
3.4 Uudistukset maanvaltauksen rajoittamiseksi	26
5. Pohdinta	27
6. Lähteet	30

1. Johdanto

Brasilian sademetsät ovat olleet vuonna 2019 hyvin paljon esillä siellä tapahtuvan metsien polttamisen ja hävittämisen takia. Toisaalta kyseinen kehitys Brasilian alueella on jatkunut jo pidemmän aikaa. 1970 -luvulla Transamazonin moottoritien rakennus käynnisti metsien laajamittaisen hävityksen ja siitä lähtien metsiä on hävitetty maatalouden tieltä enenevässä määrin (Fearnside 2005). Metsien hävitys on kuitenkin vähentynyt vuosien 1988–2006 välillä. Tämän takana ovat olleet lisääntyneet vaatimukset metsien suojeluun kansainvälisiltä tahoilta (Boucher et al. 2013). Vuonna 2019 asia päättyi uutisotsikoihin, koska metsien hävitys kaksinkertaistui tammi-elokuun välisenä aikana normaalista vuositahdista. Metsien pinta-ala pienentyi yhteensä tuona aikana yli 6400 neliökilometriä (Yle 2019), kun hävitysaste on esimerkiksi ennen vuotta 2005 ollut 19 500 km² koko vuonna ja vuonna 2013 jopa vain 5843 km² (Nepstad et al. 2014). Tämä on siis suhteellisen raju nousu, verrattuna siihen, että trendi on ollut laskeva. Sademetsien merkitys ilmaston säätelyssä ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä on suuri. Amazonin sademetsäalue on maapallon suurin yhtenäinen sademetsä alue sekä hiilinielu (Boucher et al. 2013). Tämän takia metsien hävityksen tutkiminen ja tarkastelu on oleellista, koska vaikutukset eivät ole vain paikallisia vaan vaikuttavat oleellisesti koko maapalloon.

Hävityksen lisääntyminen on noteerattu myös kansainvälisessä politiikassa. Brasilian presidentti Bolsonaro väittäessä INPE:n (Brazil's National Institute for Space Research) tuottamaa satelliittidataa metsien tilasta valheeksi (Escobar 2019), hän on herättänyt kansainvälisten johtajien huolen metsien tilasta (Yle 2019) Bolsonaro on kannattanut suojeltujen maiden muuttamista maatalouden ja kaivostoiminnan käyttöön. Hänen mukaansa Brasilian ympäristöpolitiikka on ollut maatalouden ja talouden kehitystä vastaan (Escobar 2019).

Brasilian sademetsien hävitys on monisyinen ongelma, johon ei ole tarjolla yhtä yksinkertaista ratkaisua. Vaikka hävittäminen tapahtuu paikallisesti ei globaalien tekijöiden vaikutusta voida ohittaa. Maanomistuksen epäselvyys aiheuttaa metsien hävitystä.

Lainsäädäntö maanomistukseen on sekalainen, mikä aiheuttaa jatkuvia konflikteja maan sisällä, joista paikalliset asukkaat kärsivät eniten. Valtion omistaman maan voi lunastaa itselleen käyttöön ajan myötä, ikään kuin ”palkaksi”. Kyseinen tapa on ollut käytössä jo 400 vuotta, joten sen muuttaminen on haasteellista (Fearnside 2008). Valtion omistaman maan lunastamisen lisäksi on jopa mahdollista lunastaa toisen yksityisesti omistama maa itselleen omaksi, jos kyseisen alueen maankäyttö voidaan laskea ”epätuottoisaksi” (Araujo et al. 2009).

Tähän ongelmaan oman leimansa tuo vielä kansainvälisten yritysten intressit metsäalueisiin sekä niiden käyttäminen vientivoittoisesti (Fairbrain 2015). Petras (2013) sanookin Brasilian kokeneen yhden maailman huomiota herättävimmän sosio-ekonomisen muutoksen dynaamisesta kansallisesta teollistumisesta ensisijaiseen vientitalouteen. Vastakkain tässä tilanteessa ovat paikallisten ihmisten tarpeet ja monikansallisten yhtiöiden intressit sekä Brasilian hallituksen vientitavoitteet.

Koska aihe on laaja sekä monimutkainen ei sen kokonaisvaltainen tarkastelu ole mielekästä tässä tutkielmassa. Keskityn tässä tutkielmassa tarkastelemaan metsien hävitystä kriittisesti maanomistuksen näkökulmasta Cerradon ja Amazonin alueella. Tutkimuskysymykseni on:

1. Miten epäselvät maanomistusoikeudet vaikeuttavat metsän suojelua Brasiliassa?
2. Sekä lisäkysymyksenä: Kenellä kuuluisi olla oikeus metsien käyttöön?

Tässä tutkielmassa tarkastelen kapitalismin käsitettä lyhyesti, keskittyen enemmän ekstraktivismiin käsitteeseen. Land grabbing –käsite liittyy oleellisesti ekstraktivismiin, joten sen käsittely työn puitteissa on mielekästä. Kun halutaan tarkastella ilmiötä kriittisesti ympäristöllisestä näkökulmasta, voidaan puhua sosiaalisesta sekä ekologisesta oikeudesta (justice) sekä sosiaalisesta pääomasta. Ympäristönsuojelu ja taloudellinen hyöty asetetaan usein vastakkain, joten on mielekästä tarkastella tätä keskustelua. Käsitteellisen osion jälkeen tarkastelen Brasilian metsämaita Amazonia ja Cerradoa. Omistusoikeuksien historia on tärkeää, koska ne asettavat puitteet nykyiselle toiminnalle. Omistusoikeuksiin ja metsien

tuhoon liittyvä land grabbing –käsite. Tästä näkökulmasta toimia Brasilian alueella voidaan tarkastella.

Tutkielman viitekehysellisenä pohjana toimii ekstraktivistisen kapitalismin kritiikki, sekä pohdinta miten ja kuka jäljellä olevia metsiä saisi hyödyntää. Jälkimmäistä kysymystä voidaan pohtia myös ekstraktivismiin kritiikkinä, sillä luonnonvarat eivät ole rajattomat. Tietoisuutta metsien hävityksen syistä tulisi syventää ja linkittää se poliittisiin sekä valtiollisiin käytäntöihin, koska syyt metsien hävittämiseksi eivät löydy vain paikallisten toiminnasta vaan myös globaalista talousjärjestelmästä, jonka kasvaviin vaatimuksiin yritetään vastata. Brasilian kohdalla voidaan myös nähdä, miten valtion poliittisen johtajat ovat vaikuttaneet toimillaan metsien tilaan.

2. Teoreettiset käsitteet

2.1 Kapitalismi

Kapitalismi on yksityisomistukseen perustuva talousjärjestelmä. Sen keskeisimpiä piirteitä ovat pääoman omistuksen rajattomuus, vapaa liikkuvuus sekä voiton maksimointi. Kapitalismissa toimii markkinoiden vapaa kysynnän ja tarjonnan laki sekä kilpailun normi (Tepa 2019). Nykyajan kapitalismin dynamiikka on vahvasti kiinni yhteiskuntien hyvinvoinnissa. Hart–Landsbergin (2013) mukaan sosiaaliset tilanteet riippuvat vahvasti pääoman liikkeistä, kilpailusta sekä luokkataisteluista. Hänen mukaansa nykyajan bisnesorganisaatioita ovat monikansalliset yritykset, jotka muovaavat ihmisten elämää. Kapitalismi ei ole ongelmaton talousjärjestelmä. Se luo lupauksen kasvusta, jonka tulisi lisätä hyvinvointia, mutta useassa tapauksessa näin ei ole käynyt (Hart–Landsberg 2013). Epätasa-arvo on usein räikeää, esimerkiksi Yhdysvalloissa ylin prosentti populaatiosta omistaa enemmän varoja kuin alimmat 90 prosenttia. Kapitalistista talousjärjestelmää on kritisoitu ja sille on pyritty etsimään vaihtoehtoisia talousmuotoja (Schweickart 2011).

Kapitalismista ja sen luonteesta on esitetty monenlaista tieteellistä pohdintaa. Streeckin (2012) mukaan kapitalismia voidaan tutkia sosiologiassa yhteiskuntana, kuten sosiaalisina toimina ja instituutioina. Robinsonin & Harrisin (2000) mukaan kapitalismi on kokenut muutoksia 1970 -luvulta lähtien. Globalisaatio on aiheuttanut muutoksia perinteiseen kapitalismin käsitykseen. Tämä näkyy lisääntyneenä integraationa. Kansalliset taloudet ovat yhä enemmän sidoksissa toisiinsa. Heidän mukaansa on syntynyt monikansallinen kapitalistinen luokka, joka koostuu monikansallisista yrityksistä ja rahoituslaitoksista. Pääoma on kansainvälistynyt ja kansalliset tuotantorakenteet ovat integroituneet globaalisti. Tässä tutkielmassa oleellisinta lienee kapitalismin globaali luonne.

2.1.2 Ekstraktivismi kapitalismissa

Ekstraktivismilla tarkoitetaan luonnonvarojen vientiä valtavissa määrin keskeisten maiden kysynnän mukaan. Tällöin luonnonvaroja ei käsitellä mitenkään tai hyvin vähän. Pääasiallinen tarkoitus on hankkia niitä mahdollisimman paljon vientiä varten (Gago & Mezzadra 2017). Perinteinen ekstraktivismi perustuu nimenomaan ulkomaiseen laaja-alaiseen vientiin pois alueelta (Burchard & Dietz 2014). Myöhemmin on muodostunut neo-ekstraktivismin käsite, jonka esitteli Eduardo Gudynas vuonna 2009 (Burchard & Dietz 2014). Neo-ekstraktivismista voidaan puhua, kun alueella on tapahtunut pitkään väkivaltaista raaka-aineen vientiä samalla kun alue on yhä enemmän kiinnittynyt globaaliin kapitalismiin. Latinalaisen Amerikan alueella tätä on tapahtunut markkinoiden suuntautuessa yhä enemmän Aasiaan, jonne raaka-aineita viedään Latinalaisesta Amerikasta (Mezzadra & Neilson 2017). Neo-ekstraktivismissa Burchardin ja Dietzin (2014) mukaan valtio kansallistaa yrityksiä ja raaka-aineita, tarkistaa sopimuksia ja lisää tullimaksuja sekä korottaa veroja. Näin perinteinen ekstraktivismi voidaan heidän mukaansa valjastaa valtion suvereniteetin, kehityksen sekä sosiaalisen hyvinvoinnin ajamiseen. Brasiliassa palkat ovat nousseet ja rekisteröity työttömyys on neo-ekstraktivismiin aikakaudella vähentynyt. Toisaalta kuitenkin

rekisteröimätön työttömyys ei ole laskenut alle 50 prosentin ja työntekijöiden sosiaalinen turvallisuus on huonoa.

Perinteisessä mielessä ekstraktio keskittyy raaka-aineisiin, mutta sen voidaan ajatella saaneen nykyään uusia muotoja teknologian ja maatalouden tuotantomenetelmien intensiivisemmän käytön myötä. Ekstraktivistiseen toimintaan liittyvät myös laitokset ja prosessit, joissa raaka-ainetta käsitellään. Ne ovat paikkoja, joissa raaka-aine muuttuu lisäarvoa saaneeksi hyödykkeeksi. Tässä kohtaa voidaan myös puhua Mezzandra & Neilsonin (2017) mukaan kirjaimellisen ekstraktivismiin laajentumisesta. Laajentuneeseen ekstraktivismiin käsitteeseen kuuluu myös logistiikka ja rahoitus ekstraktivistisille toimille. Svampan (2013) mukaan Etelä-Amerikan valtiot luovat yhdessä logistiikkainfrastruktuuria, yhteisiä energiaprojekteja sekä kommunikaatioinfrastruktuuria. Projektit ovat usein myös kooltaan suuria. Paikallisilla ei usein ole mahdollisuutta vaikuttaa näin suuren mittakaavan projekteihin, kun kyseessä on suurten yritysten tai valtioiden suunnittelema projekti. Latinalaisen Amerikan kriitikkojen mielestä ekstraktivismiin myötä ylikäyttö laajenee luonnonvaroista myös maa-alueisiin, jotka on aikaisemmin leimattu ”hyödyttömiksi” (Svampa 2013).

Soijan intensiivinen tuotanto on muuttanut maaseudun maisemia niin paljon, että sen repivää vaikutusta talouksiin ja populaatioihin ei voida kiistää. Tuhoavat viljelytekniikat ovat levinneet etenkin konfliktien jälkeisiin yhteiskuntiin, jotka ovat olleet maatalouskeskittyneitä. Usein suuret yritykset haluavat pitää hintansa alhaisina, jolloin ne käskevät tuottajia pitämään hinnat alhaisina ”keinoilla millä hyvänsä”, tällöin yleensä standardit, jotka koskevat työtä ja ympäristöä poistetaan (Mezzadra & Neilson 2017).

Neo-ekstraktivismiin kritiikki kohdistuu sen niin sanottuun ”kehitykseen”, jonka nimissä ympäristöä ryöstetään, maata vallataan (land grabbing) ja alkuperäisasukkaita ja pienviljelijöitä häiritään ja uudelleensijoitetaan (Mezzadra & Neilson 2017). Ekstraktivistinen talous tuo myös töitä vain tietyille sektoreille, sen keskittyneen luonteen takia. Suurena ongelmana on se, että raaka-ainemarkkinat ovat herkkiä vaihteluille ja jos valtion taloudellinen toimeentulo riippuu vain raaka-ainemarkkinoista, voi se aiheuttaa

kaikille sosiaaliluokille vakavia tulojen menetyksiä. Tällainen taloudellinen pohja on epävakaa ja altis vaihteluille. Lisäksi luonnonvarojen ylikäyttö horjuttaa lopulta ekstraktivismia itsessään, koska maan viljelyyn käytettävä pinta-ala sekä uusiutumattomat luonnonvarat ovat rajallisia. Ekstraktivistinen kehitys siis väistämättä kohtaa loppunsa jossain vaiheessa (Burchard & Dietz 2014). Ekstraktivismi ei itsessään kuitenkaan ole nykykapitalismin vallalla oleva muoto, vaan se on pikemminkin osa ekstraktivistista tuotantoa nykykapitalismissa (Mezzadra & Neilson 2017).

Latinalaista Amerikkaa leimaa Burchardin ja Dietzin (2013) mukaan niin sanottu ”hissiefekti”, jossa kaikki sosiaaliluokat siirtyvät ylöspäin, mutta yhteiskunnan rakenne pysyy samana. Eliitti säilyttää rikkautensa, keskiluokka kasvaa ja alinta sosiaaliluokkaa tuetaan lisätoimenpiteillä. Tällöin neo-ekstraktivismiin sosiaalinen ja poliittinen hyöty on pitkällä aikavälillä rajoittunut. Burchardin & Dietzin (2014) mukaan maailman alhaisin veroaste myös pitää huolen siitä, että Latinalainen Amerikka pysyy rikkaiden veroparatiisina.

Koska kyseistä kehitystä vastaan löytyy useita taisteluja ja vastarintaa, ovat ne tärkeä pohja uusille ajatuksille vaihtoehtoisista tavoista luoda ekologisesti kestävä sekä oikeudenmukainen tulevaisuus (Mezzadra & Neilson 2017). Svampan mukaan (2013) Franz Hinkelammert on kehittänyt ekstraktivismiin vaihtoehdon nimeltä “an economy for life”, jossa ihmisten tuottaman työn idea on tuoda lisäarvoa elämään. Hänen teoriassaan elämä nähdään työtä keskeisempänä arvona.

2.1.3 Ympäristöongelmat sekä sosiaalinen hyvinvointi

Fieldin (1997) mukaan kapitalistiset voimat ja suhteet tuottavat ympäristöongelmia ja vaikuttavat siihen, missä ympäristöongelmat ovat. Hallitukset ovat pitkään suosineet laaja-alaista luonnonvarojen suoraa hyödyntämistä luodakseen pohjan kansalliselle varallisuudelle. Koska etuja ja kannustimia luonnonvarojen suoraan hyödyntämiseen on annettu, on niiden hankkiminen suoraan luonnosta ollut tuottoisampaa kuin kierrätys,

uudelleenkäyttö tai materiaalien vähentäminen. Hänen mukaansa ongelmallista on, että liberalistisessa sääntelyssä keskitytään ympäristöongelmien kontrolloimiseen eikä niiden estämiseen. Tämä mahdollistaa ongelmien siirtämisen muualle, kuten esimerkiksi jätettä on mahdollista siirtää pois paikalliselta alueelta tai jopa koko valtion alueelta. Tämä mobiliteetti luo hänen mukaansa ”saasteiden kiertokulun”. Yleensä tämä kiertokulku johtaa siihen, että köyhät sekä vähemmistöryhmät kärsivät ympäristöongelmista.

Fosterin (2011) mukaan nykyinen talouskasvu, joka on seurausta kulutuksen kasvusta, ei ole kestävä. Maapallon luonnonvarojen määrä on rajallinen. Tästä syystä talouskasvua olisi syytä rajoittaa ja hän käyttää tästä nimeä ”degrowth” eli suomeksi supistuva kasvu. Kysymys kuitenkin on, että kuinka kasvua voidaan rajoittaa itse kasvuun perustuvassa kapitalismissa. Hänen mukaansa yhteiskunnan tulisi siirtyä kvantitatiivisen hyödyn tavoittelemisesta kvalitatiivisen hyödyn tavoittelemiseen. Supistuvalla kasvulla olisi tarkoitus pienentää taloutta niin, että se toimii vakiotilassa eli pienentää valtioiden bruttokansatuotetta. Vakiotilan talous on sellainen, jossa pyritään pitämään materian määrä ympäristölle kestävällä tasolla. Tämä tarkoittaisi käytännössä talouden johtovaltioiden talouden pienentämistä oleellisesti. Muutoksen toteuttaminen vaatisi yhteiskunnan muutosta.

Ekologisen kriisin seuraukset usein maksetaan alemmissa sosiaaliluokissa, ei niinkään eliitin tai keskiluokan keskuudessa. Ekokriisien seuraukset näkyvät alempien sosiaaliluokkien toimeentulon ja elämien tuhoutumisena. Foster (2011) väittääkin, että supistuvan talouden teoria kohtaa ristiriidan siinä suhteessa, että talouskriisi ja lama on aiheuttanut suurta työttömyyttä ja taloudellista tuhoa, joten tätä kautta voidaan kritisoida sitä, että voiko talouden supistuminen kapitalistisessa järjestelmässä aiheuttaa mitään hyvää.

2.2 Land grabbing

Maanomistusta voidaan tarkastella land grab -termillä. Kyseinen termi liittyy oleellisesti ekstraktivismiin. Termillä tarkoitetaan maanostoa vieraasta maasta hallitusten tai yritysten toimesta, jotta ne voisivat taata itselleen ruoan, energian ja materian saamisen (Rulli et al. 2013). Tyypillisiä land grabbingiä harjoittavia tahoja ovat hallitukset ja yritykset, jotka ovat maa-alaltaan köyhiä, mutta runsaasti pääomaa omaavia. Toinen trendi on, että maa-alaltaan rikkaat, mutta pääomaltaan köyhät valtiot harjoittavat vientiorientoitunutta investoimista (Oliveira 2013).

Land grabbingin takana on maapallon väestön kasvu, jolloin hyödykkeitä ja ravintoa hankitaan oman valtion lisäksi muualta. Monikansalliset yhtiöt myös hankkivat itselleen raaka-aineita ympäri maailman. Se ei usein ole läpinäkyvä ja demokraattinen prosessi. Usein maan myyminen tapahtuu ilman konsultaatiota paikallisten kanssa. Lisäksi aikaisempia maanomistajia ei kuunnella eikä heille tarjota tilaisuutta uuteen työhön tai elinkeinoon. Ympäristönsuojelukysymykset ohitetaan myös usein. Rulli et al. (2013) mukaan edellä mainittujen asioiden paikkaansa pitävyys on usein vaikea todistaa. Kyseistä kehitystä voidaan pitää uutena kolonialismin muotona. Brasilialla on tässä toiminnassa osansa niin land grabbingin kohteena kuin myös itse maan valtaajana (Oliveira 2013). Land grabbingin takana on suurimmaksi osaksi ruoan tarve, mutta myös biopolttoaineen tuotto ja rahoituskeinottelut vaikuttavat ilmiöön vahvasti. On myös olemassa instituutioita, jotka yrittävät tasapainottaa tilannetta ja luoda land grabbingistä mahdollisuuden molemmille osapuolille tarjoamalla työtä, investointeja sekä teknologiaa paikalliselle yhteisölle (Rulli et al. 2013).

2.3 Sosiaalinen ja ekologinen oikeus

Sosiaalinen oikeus (social justice) on perinteisesti määritelty tasa-arvona, eli kaikilla yhteiskunnan jäsenillä on samat perusoikeudet, mahdollisuudet, suojele ja sosiaaliset edut. Toinen määritelmä on tasa-arvoinen hyvinvoinnin jakautuminen ja tarpeiden täyttäminen. Sosiaalisen oikeuden kysymyksiä on pohdittu vähemmistöryhmien asemasta, koska usein heillä ei ole samanlaista pääsyä yhteiskunnan etuihin. Sosiaalisen oikeuden käsitettä on laajennettu ottamalla mukaan ekologisen oikeuden (ecological justice) käsite, tällöin sosiaalisia huolenaiheita ei tulisi erottaa ympäristöllisistä huolenaiheista. Ekologisen oikeuden ydin muodostuu siitä, että sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia ei ole mahdollista saavuttaa ilman ympäristöä, josta hyvinvointia saadaan (Besthorn et al. 2016). Byrne et al. (2006) mukaan ekologisen oikeuden periaatteen mukaan ympäristö jaetaan kaikkien ihmisten kesken yhteisesti. Hänen mukaansa ekologisen ja sosiaalisen oikeuden tavoitteet voidaan muuttaa konkreettisiksi teoiksi ja indikaattoreiksi, joiden avulla ympäristönsuojelua ja hyvinvointia voidaan parantaa.

2.4 Sosiaalinen pääoma luonnonsuojelussa

Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan sosiaalista luottamusta, institutionaalista luottamusta, sosiaalisten normien noudattamista sekä sosiaalisiin verkostoihin osallistumista (Jones 2010). Sen vaikutus on nähtävillä sekä kollektiivisella että yksilöllisellä tasolla. Sosiaalisella pääomalla on erilaisia tasoja, kuten esimerkiksi kansalaisen ja julkisen toiminnan välinen vuorovaikutus tai erot eri valtioiden välillä. Sosiaalista pääomaa käytetään selittävänä tekijänä ympäristöasioissa. Sosiaalisen pääoman suuremman määrän ja sen komponenttien hyvän yhteistoiminnan katsotaan johtavan parempaan resurssien käyttöön. Jos yhteisössä vallitsee sosiaalinen luottamus, niin silloin on todennäköisempää, että ihmiset suostuvat säännöstelyyn ja tekevät yhteistyötä, mikä on ympäristönsuojelun kannalta oleellista. Jaetut

normit vaikuttavat yksilön käytökseen sekä etenkin niiden ihmisten käytökseen, jotka ovat omanneet erilaiset normit. Sosiaalisten verkostojen voidaan taas ajatella olevan tiedonvälityksen verkostoja, joissa tiiviit verkostot takaavat tiedon välittymisen kaikille jäsenille ja innostavat osallistumaan. Jones (2010) huomauttaa, että sosiaalisten kustannusten merkitys, kuten edellä mainittu ympäristön arvottaminen rahassa on vaikeaa, koska ne ovat arjessa tapahtuvia rajoituksia, jotka koskevat kansalaisia ympäristöpolitiikan kautta.

2.5 Valtioiden ja osavaltioiden ympäristöpolitiikka

Feiock & Stream (2001) ottavat esille artikkelissaan vallalla olleen talouden kasvun ja ympäristönsuojelun välisen kompromissin. Yleensä keskusteluissa ympäristönsuojelusta näkökulmana on, että ympäristönsuojelu jollain tapaa hidastaa taloudellista kasvua tai haittaa yritysten kehittymistä ja kiinnittymistä alueelle. He toivat tutkimuksessaan Yhdysvaltojen osavaltioista ja niiden ympäristöpolitiikasta esille, että perinteinen ajattelumalli ympäristönsuojelun ja talouden kasvun välisestä kompromissista ei ole niin yksinkertainen kuin on ajateltu.

Tutkimuksessa huomattiin, että ympäristönsuojelun toteuttaminen suunnitellusti saattaa vastoin aiemmin uskottua parantaa taloudellista kasvua. Jos hallitus tarjoaa selkeitä sääntöjä, joiden avulla voidaan ratkoa liiketoiminnan ja ympäristönsuojelun välisiä ongelmia, voidaan vähentää epävarmuutta ja riskejä, jotka kohdistuvat näiden kahden yhteistoimintaan. Jos ympäristöpolitiikan tavoitteet muuttuvat jatkuvasti ja säädökset ovat epäselkeitä, vaikeuttaa se investoijien ja yritysten toimintaa alueella. Tällöin myös toiminnan harjoittamisesta saattaa tulla yrityksille vaikeaa ja epävarmaa, mikä vaikuttaa niiden kiinnostukseen harjoittaa liiketoimintaa alueella. Tällä on siis yhteys taloudelliseen kasvuun. Heidän mukaansa ei niinkään ole merkitystä, sillä kuinka paljon osavaltio/valtio osallistuu sääntelyyn, vaan ennemmin miten sääntely on toteutettu (Feiock & Stream 2001).

Valtion yksityiselle sektorille kohdistamat ympäristökustannukset aiheuttavat kuitenkin taloudelliseen kasvuun hidastumista, koska yritysten täytyy omilla varoillaan panostaa ympäristönsuojeluun. Toisaalta jos valtio antaa etuja yrityksille, jotka panostavat päästöjen kontrollointiin, vaikuttaa se edullisesti yrityksiin. Tällöin uusien yritysten on helpompi aloittaa toimintaansa sekä toimia samalla ympäristöystävällisemmin. Feiock & Stream (2001) toteavat valtion ja hallintoelimien olevan keskeisessä asemassa ympäristönsuojelun suhteen.

3. Brasilian metsämaat Amazon ja Cerrado

Kuvasta yksi nähdään kartalla Amazonin ja Cerradon alueet Brasiliassa. Cerradon alue kattaa noin 25% Brasilian valtiosta. Se on maailman lajirikkain savannialue ja biodiversiteetin hotspot. Alueella tavataan paljon kotoperäisiä lajeja. On arvoitu, että noin 40–50 prosenttia sen kasvillisuudesta on tuhottu ja toinen 30–40 prosenttia on muunneltua. Metsän hävitystä tapahtuu alueella kaksi kertaa nopeammin kuin Amazonissa. Cerradon alueeseen on kohdistunut intressejä jo kauan sekä kotimaisilta että ulkomaisilta tahoilta. Alue oli nähty pitkään tyhjänä tilana, joka tulisi täyttää hyödyllisellä toiminnalla. Alueen toimintaan on enenevässä määrin vaikuttanut ulkomaalaiset intressit sekä pääoma (Oliveira 2013). Nykyään alue on valjastettu jo pitkälti monokulttuuriseen viljelyyn. Kaksikolmasosa maasta on ulkomaalaisessa omistuksessa alueella. On arvioitu, että nykyisen kehityksen vauhdilla alueen luontainen elinympäristö katoaa vuoteen 2030 mennessä (Clements & Fernandes 2013).

Kuva 1. Amazonin ja Cerradon alueet kartalla (Reuters 2018)

Amazon ei ole ollut Brasilian hallitusta tai ulkomaisia toimijoita kiinnostava alue. Nykyään kuitenkin alueeseen kohdistuu enemmän mielenkiintoa. Amazonin maankäyttöä ei juurikaan ole suunniteltu eikä maita ole laillisesti nimetty kellekään. Enemmän intressejä on kohdistunut Amazonin ja Cerradon väliselle rajavyöhykkeelle. Vuonna 2008 Amazonin maista 53 % olivat asutettuja ilman laillista maanomistusta tai epäselvästi omistuksessa. Jälkimmäisiin kuuluivat laittomasti hankitut maat, kartoittamattomat julkiset maat, asukkaat, joilla oli oikeus oleskella alueella, muttei oikeutta itse maahan sekä alkuperäisasukkaat, joiden maita ei ole laillisesti tunnustettu (Oliveira 2013). Virallisesti ja oikein rekisteröityjen alueiden määrä on vain 4 % koko Amazonista INCRA:n (National Institute of Colonization and Agrarian Reform) mukaan. Valtion ja osavaltioiden luomien suojelualueiden myötä noin 43 % alueesta on jotenkin suojeltua (Reydon et al. 2015). Vastaavasti Cerradon alueesta vain 2,2 % on suojeltua (Clements & Fernandes 2013).

3.1 Metsien hävittäminen

Metsien tehokas hävitys alkoi 1970-luvun alussa. Ennen vuotta 1970 metsiä oli hävitetty suhteellisen vähän verrattuna kyseisen vuoden jälkeiseen aikaan. Tuolloin hävitettiin vain vähän Portugalin valtiota suurempi alue. Tämän jälkeen hävitysaste kasvoi huomattavasti (Fearside 2005). Kuvasta kaksi nähdään, miten metsien hävitys on kehittynyt.

Kuva 2. Metsien hävittämisaste vuosina 1988–2019 (INPE 2019)

Vielä vuosien välillä 1988–2005 hävitys on ollut samalla korkealla tasolla. Vuoden 2005 jälkeen huomataan, että hävitys on vähentynyt lähes joka vuosi. Kuitenkin vuoden 2013 jälkeen hävittämistä on taas alkanut tapahtua enemmän ja trendi on ollut nouseva.

3.1.1 Syyt ja tekijät

Metsien hävitystä tarkastellessa paikallisten pienviljelijöiden ja asukkaiden toiminta nivoutuu yhteen monikansallisten yritysten toiminnan kanssa. Maatalouden eturintaman laajeneminen on johtanut metsien hävitykseen, eroosioon, maantiivistymiseen, veden saastumiseen sekä sosiaalisiin ongelmiin. Brasilian kehittämä maatalouskapitalismi on ollut tuhoisaa biodiversiteetille ja metsille (Clements & Fernandes 2013). 2000-luvun alun soija-

ja karjatalouden kasvu nostatti radikaalisti metsien hävittämistä. Tämä maatalouskasvu nosti myös Brazilian tärkeäksi kansainväliseksi tuottajaksi. Tilojen oli tarkoitus olla suuria, jotta kapitalistisen maatalouden vaatimuksiin voitiin vastata (Boucher et al. 2013). Oliveiran (2013) mukaan vientiorientoitunut maatalousbisnes luo puitteet valtavalle metsien hävittämislle. Fearnside (2005) mukaan ympäristönsuojelullisissa kysymyksissä tulisi kiinnittää huomiota siihen, ketkä ovat vastuussa toiminnasta. Hänen mukaansa juuri suuret maanomistajat ovat vastuussa metsien tuhosta, koska heillä on enemmän vaikutusvaltaa.

Karjankasvatus on pääasiallinen syy metsien hävitykseen. Suuret pääomanomistajat ja monikansalliset lihanjalostusyrietykset omistavat noin 40 % osuuden siitä (Petras 2013). Naudanlihamarkkinoiden liikkeet vaikuttavat metsien hävittämiseen, lihan hinnan ollessa alhaalla metsien hävittämien kiihtyy. Tällöin karjaa ei myydä vaan kasvatetaan lisää, odotellen suurempia voittoja. Lisäksi esimerkiksi soijanviljelyn ja biopolitoaineiden tuotannon myötä, karjatalous on siirtynyt uusille alueille, jolloin niitä on täytynyt raivata käyttöön (Fearnside 2008). Tarve brasilialaiselle soijalle on ollut globaalia, esimerkiksi Euroopassa tarvittiin soijaa karjan ruoaksi, koska eläinten osia ei saanut lehmille syöttää hullun lehmän taudin takia (Boucher et al. 2013). Talouden vaihtelut ovat myös vaikuttaneet etenkin suuriin maanomistajiin. Talouden taantumakaudella metsien hävitys vähenee, koska toimijat eivät saa rahoitusta, kiinnostusta tai tukea toiminnalleen (Fearnside 2005).

Brasilian maanomistuskäytäntöjen myötä metsän muuntaminen laidunmaaksi tai pelloksi on ollut järkevää, sillä silloin maanomistaja voi todistaa maan olevan hyödyllisessä käytössä. Pelko maan jaosta ja sen menettämisestä saa maanomistajat kaatamaan metsää, koska metsiä ei katsota tuottavaksi maaksi ja tällöin alueelle voidaan kohdistaa ulkopuolisten toimista vaatimuksia. Tällöin he voivat todistaa alueen olevan hyötykäytössä, jolloin se on vähemmän altis squattaukselle (Araujo et al. 2009). Pienviljelijöiden myydessä tiloja varakkaammille ostajille ja heidän yhdistäessään tiloja suuriksi maatiloiksi metsäalueita raivataan usein käyttöön (Fearnside 2008).

Infrastruktuurin rakentaminen metsäalueille on myös riski, sillä silloin metsäalueista tulee helpommin saavutettavia ja näin ollen kiinnostavampia investointikohteita. Tällöin

uusille alueille on myös helpompi muuttaa ja ottaa alueet maatalouden käyttöön. Avohakkuiden myötä metsien metsäpalariski kasvaa, sillä metsä syttyy tällöin helpommin palamaan. Kun metsä on kerran joutunut tulipalon uhriksi, syttyy se helposti uudelleen palamaan, koska puut ovat muuttuneet kuolleiksi ja kuiviksi (Fearnside 2005).

Amazonin aluetta vallataan jatkuvasti lisää laittomin keinoin, koska valvonnassa ja sääntelyssä on aukkoja (Reydon et al. 2015) Laiton toiminta aiheuttaa metsien hävitystä, sillä kyseenalaisesti toimivia maatiloja tai esimerkiksi kaivoksia voidaan käyttää rahanpesuun. Niitä käytetään huumekaupasta, korruptiosta tai muista laittomista lähteistä saadun rahan pesemiseen (Fearnside 2005).

3.1.2 Mahdollisia ratkaisuja hävittämisen vähentämiseksi

Fearnside (2008) toteaa, että syy metsien hävittämiseen on juurikin sosiaaliset prosessit. Lisäksi hän painottaa, että pieni määrä ihmisiä voi aiheuttaa yhtä vakavia tuhoja metsiin kuin suurikin määrä. Oliveira (2013) toteaa, että Terra Legalin kaltaiset ohjelmat voisivat estää metsien hävittämistä, jos valtion asettamat prioriteetit ovat kohdallaan. Esimerkiksi maataloustuotannon maksimointi jo hävitetyillä alueilla mahdollistaisi jäljellä olevien metsävyöhykkeiden suojelun, sillä tarvetta kaataa lisää metsää ei olisi. Suurin uhka on, että kiinnostus uusiin luonnontilaisiin metsiin jatkuu ja lisää metsää kaadetaan maatalousbisneksen käyttöön. Oliveiran (2013) mukaan juuri valtion merkitys säätelijänä on keskeinen, sillä sen on mahdollista lakien ja tukitoimien muodossa ohjata kehitystä kohti ympäristöystävällisyyttä.

Brasiliassa on luotu Forestry Code -systeemi, jonka tarkoituksena olisi, että yksityisistä maista tietty osa tulee säilyttää suojelualueeksi. Amazonin alueesta 80% yksityisestä on suunniteltu suojelualueeksi, Amazon–Cerradon rajavyöhykkeellä 35 % ja Cerradossa 20 %. Ongelmana on, että kyseiset vaatimukset ovat vain virallisia vaatimuksia eikä niiden toteutusta tarkastella (Oliveira 2013). Pienillä ja yksinkertaisilla kannustimilla

voitaisiin tukea maanviljelijöitä, jotka noudattavat intensiivistä ja kestävää tuotantoa. Tällöin tuloksia voitaisiin saada ilman uusia suuren mittakaavan käytäntöjä tai ekosysteemipalvelumarkkinoita. Virastot voisivat yksinkertaistaa sääntelyn vaatimuksia tai antaa alennusta ympäristölisensseistä. Raaka-aineen ostajat voisivat antaa parempia ehtoja ostettaville tuotteille ja pankit antaa matalampikorkoista lainaa tai parempia ehtoja laillisesti maansa omistaville. Kannustimet ympäristöystävälliseen toimintaan ovat olleet keskeisessä asemassa (Nepstad et al. 2014).

Brasilia on saanut tukea metsien hävityksen estämiseen vuonna 2008 muun muassa Norjalta, joka antoi miljardi USA:n dollaria metsien hävityksen vähentämiseksi. Sopimus oli niin sanottu "tulospohjainen sopimus", jossa Brasilia saisi rahaa, kun metsien hävitys vähenisi (Birdsall et al. 2011). Tämän kautta luotiin Amazon Fund (Nepstad et al. 2014). Tosin vuoden 2019 metsien hävityksen lisääntymisen ja presidentti Bolsonaroa kannan myötä Norja on sittemmin peruuttanut tukensa (Yle 2019). Vaikka Brasilian ja muiden valtioiden toimet sekä yritysten toimet ovat olleet tärkeitä, ei voida ohittaa kansalaisyhteiskunnan vaikutusta sekä NGO:iden vaikutusta. Esimerkiksi Greenpeace on vaikuttanut yritysten toimintaan ratkaisevasti, sillä niiden on täytynyt näyttää toimillaan, että ne voivat harjoittaa bisnestään tuhoamatta metsiä (Boucher et al. 2013). Greenpeace on vaatinut suuria yrityksiä, kuten pikaruokaketjuja ja kenkien ja vaatteiden valmistajia lopettamaan raaka-aineiden ostamisen Brasiliasta (Yle 2019).

3.2 Brasilian maanomistuskäytännöt ja niiden historia

Ymmärtääkseen Brasiliassa nykyisin vallitsevaa tilannetta maanomistuksen suhteen on tärkeää tietää historiallinen tausta nykypäivän tapahtumien taustalla. Brasilian maanomistuskäytännöissä on selkeästi näkyvissä jäljet alueella harjoitetusta kolonialismista. Kolonialismin aikana Portugalin kuningas jakoi maanhallintaoikeuksia katsomallaan tavalla, maiden kuuluessa Portugalin kruunulle. Maille sai vain hallintaoikeuden ei omistusoikeutta.

Tämä kolonialismin aikainen käytäntö on luonut pitkälti pohjan epäselvyyksiin maankäytöstä. Myöhemmin tehty maalaki ei onnistunut aikojen saatossa korvaamaan maanhallinnan keskeisyyttä maanomistuksessa, sillä kaikkien yksityisten maanomistajien tulisi vapaaehtoisesti rajata ja merkitä omat kiinteistönsä. Tämä toimenpide oli edellytys julkisten maiden rajaamiseksi. Jos maanomistajat eivät suostuneet rajaamaan maitaan, julkisia maita ei voitu rajata (Reydon et al. 2015).

Lopulta vuonna 1864 määrättiin, että maanomistukseen ja oleskeluun tarvitaan virallinen notaarin rekisteröinti. Käytäntö teki maanomistuksesta laillista, mutta keinot sen varmistamiseksi olivat heikot. Maanomistajat olivat velvollisia mittaamaan ja rekisteröimään maansa, mutta niiden oikeellisuutta ei tarkistettu tai valvottu mitenkään. Tämä johti luonnollisesti siihen, että petosten tekeminen oli suhteellisen helppoa. Lisäksi lain mukaan edelleenkin valtio ei saanut suorittaa omistamattoman maan mittausta ja rekisteröidä sitä. Myöhemmin 1916 siviililaki ja rekisteröintilaki vahvistivat alkanutta kehitystä. Siviililain mukaan julkisesta maasta voisi tulla yksityinen, jos sen alueella on oleskeltu tarpeeksi kauan. Tämä loi diskurssin omistamattomista maista, jotka oli mahdollista saada itselleen oleskelun avulla. Useassa tapauksessa maanomistuksen saamiseen riitti vain notaarin tekemä rekisteröinti, jonka saamiseksi maanomistajan oli esitettävä notaarille joitain dokumentteja, joilla hän voi todistaa oikeutensa maahan. Näitä dokumentteja ei oltu määritelty tarkkaan missään. Vuoteen 1930 asti riippumatta laeista tai auktoriteeteista, maan hankkimisen trendi oli maan keskittäminen ja valtaaminen omistajattomilta mailta (Reydon et al. 2015).

1950–1960 -lukujen aikana lähdettiin tekemään maatalousuudistusta, jonka tarkoituksena oli jakaa maata tasaisemmin keskittyneen omistuksen sijaan eli lisätä maanomistajien määrää ja uudistaa maanomistusta. Maaseudun muuttoliikkeet ja köyhät osaansa kyllästyneet maaseudun työläiset aiheuttivat kasvavaa painetta uudistuksille. Tuona aikana muodostui myös useita pienviljelijöiden liittoja. Konfliktin ainekset ovat olleet olemassa jo kauan, epätasainen maanomistus ja köyhyys olivat ajaneet sekä maanviljelijöiden välisiä konflikteja että konflikteja valtion kanssa. Maatalousuudistus on ollut omiaan sytyttämään konflikteja, sillä uudistuksen tarkoituksena ollut maan jakaminen

ei ole voinut tapahtua muutoin kuin maan pakkolunastuksella ja jakamisella. Lisäksi pienviljelijöiden muodostamia liittoja on pidetty lainvastaisina ja niiden hajottamiseen on käytetty voimakeinoja ja väkivaltaa. Brasilian armeija ja poliisi ovat muun muassa suorittaneet niiden hajottamista, mikä on suoraan hyödyttänyt suuria maanomistajia. Maatalousuudistus onkin pysynyt lähinnä lakina, joka ei ole toteutunut, koska sotilashallituksen tukijat olivat maanomistajat ja heidän liittolaisensa. Vuonna 1988 sotilashallitus lakkautettiin ja Brasiliassa siirryttiin demokratiaan, tällöin maatalousuudistus muuttui entistä monimutkaisemmaksi byrokratiaksi. Tässä vaiheessa oli selvää, että Brasilian valtiolla ei ole hallintaa maista (Reydon et al. 2015).

Clements & Fernandes (2013) kertovat, että 1990 -luvulla maanomistus koki muutoksia, aiemmin voimassa ollut laki kumottiin, mikä tarkoitti, että kansallisen ja ulkomaisen yrityksen välinen ero poistettiin. Ero oli perustunut siihen, että paljonko yrityksestä oli ulkomaalaisessa omistuksessa. Tällöin kansalliset yritykset, joissa oli ulkomainen omistus, saivat jatkaa toimintaansa riippumatta ulkomaisesta omistuksen tai pääoman määrästä. Myöhemmin Brasilian presidentti Cardoso ilmoitti, että valtion ei tule kontrolloida ulkomaalaisten yritysten maanostoa. Muutos tuli voimaan presidentin pyynnöstä. Vuosien 1998–2010 välillä Brasilian valtion alueella ulkomaalainen omistus oli mahdollista, kun toimittiin kansallisen yrityksen nimen alla (Clements & Fernandes 2013).

Maanomistus Brasiliassa on edelleenkin hyvin keskittynyttä. Pieni määrä ihmisiä omistaa suuren osan maasta. On laskettu, että 1,5 % maaseudun maanomistajista omistaa 52,6 % maaseudun maista. Yksityisen maanomistuksen lisäksi Brasilian valtiolla on vahva halu kasvattaa edelleen legitimeettiään valtion alueella (Clements & Fernandes 2013). Metsäalueilla on siellä laillisesti oleskelevia paikallisia sekä alkuperäisväestöä, jonka oikeuksia maahan ei ole tunnustettu. Maanomistukseen liittyvät jatkuvat uudistukset ja lakimuutokset vaikeuttavat läpinäkyvää ja oikeudenmukaista toimintaa (Oliveiran 2013). Ylipäätään virallisen omistusoikeuden saaminen on pitkä ja kallis prosessi. Se kestää kahdesta viiteen vuoteen. Lisäksi INCRA:n toimintaa rajoittaa budjetti, joka asettaa rajat sen toiminnalle (Araujo et al. 2009).

3.3 Land grabbing ja paikallisten harjoittama squatting Brasiliassa

Brasiliaan on aloittanut useita projekteja ja ohjelmia selkiyttääkseen maanomistusta, mutta myös kasvattaakseen vaikutusvaltaansa alueisiin sekä pitääkseen yllä positiivista talouskasvua, joka myös perustuu pitkälti vientituotteisiin. Oliveiran (2013) mukaan Brasiliassa on meneillään kaksijakoista kehitystä maanomistuksen suhteen. Toisaalta yritetään tasa-arvoistaa keskittynyttä maanomistusta, mutta toisaalta lait, ohjelmat ja projektit jättävät aukkoja, joiden avulla suuret maanomistajat ja ulkomaiset toimijat pääsevät valtaamaan yhä enemmän maita itselleen. Brasiliaan kohdistuva land grabbing on painottunut vuosiin 1998–2010, jolloin Brasiliaan maanomistuskäytännöt mahdollistivat maanvaltauksen helposti sekä laaja-alaisesti (Oliveira 2013). Presidentti Cardoso'n aikakaudella 1994–2002 ulkomaalaisten investointien määrä kasvoi räjähdyksellisesti. Hänen ajamansa politiikka oli neoliberalistista ja hän loi puitteet ulkomaisen pääoman pääsylelle maaseudun vientituotantoon sekä kaivoksiin (Petras 2013). Land grabbing on kohdistunut etenkin pienviljelijöihin sekä valtion maihin (Clements & Fernandes 2013).

Yleisestikin siirtyminen rahakasvien viljelyyn ulkomaiseen tarpeeseen haittaa Brasiliaan kansallista ruokaturvallisuutta (Clements & Fernandes 2013). Kuten kappaleessa 3.1 kerrotaan, Brasilia on kärsinyt epäselvistä maanomistuskäytännöistä ja kyseistä tilaa on pyritty muuttamaan erilaisin keinoin. Yhtenä tällaisena ohjelmana on ollut Terra Legal-ohjelma, jonka tavoitteena on ollut yksityistää julkisia maita pienten viljelijöiden käyttöön Amazonissa ja Cerradossa. Clementsin & Fernandesin (2013) mukaan ohjelman takana voidaan nähdä Brasiliaan valtion omat halut legitimitietin vahvistamiseen sekä kuinka valtio tukee globaalin maatalousbisneksen intressejä alueeseen. Ohjelma aloitettiin vuonna 2009 ja siihen kuului neljä osaa: rekisteröinti, georeferointi, alueen tarkastus sekä omistusoikeuksien laadinta. Ulkomaista toimintaa pyrittiin myös rajaamaan, eli ohjelman puitteissa ulkomaiset toimijat eivät voi omistaa maata. Ohjelmasta rajattiin pois maat, joista on ollut

omistusoikeustaisteluja sekä maat, joissa on harjoitettu nykyaikaisen orjuuden muotoja (Clements & Fernandes 2013).

Oliveiran (2013) mukaan ohjelman toimivuutta ovat jarruttaneet useat tekijät. Esimerkiksi kahtena ensimmäisenä ohjelman toteuttamisvuotena oli edetty vasta kahteen ensimmäiseen vaiheeseen eli rekisteröintiin ja georeferointiin. Ohjelmaa on myös toteutettu lähinnä armeijan toimesta raja-alueilla sekä itse maaseutuministeriön (MDA, Ministry of rural Development) henkilökunta on ollut epäpätevää. Ohjelman nimissä on ostettu palveluja yksityiseltä puolelta, jotta ekstraktivististen toimien vaatimuksiin on voitu vastata. Ohjelma on kohdannut vastustusta sosiaalisista liikkeistä ja NGO:ilta (non-governmental organisation). Ohjelmaan ei ole otettu huomioon paikallisia sekä alkuperäisasukkaita, vaan heidän täytyy asioida heille osoitetussa virastoissa, jotka ovat usein ylityöllistettyjä, mikä vaikeuttaa kyseisten ryhmien oikeudellista asemaa. Koska paikalliset ja alkuperäisasukkaat usein joutuvat odottamaan maidensa oikeudellista tarkastelua, heidän maitansa yksityistetään muuhun käyttöön jatkuvasti, vaikka se onkin laitonta (Oliveira 2013). Esimerkiksi vuonna 2012 alkuperäisasukkaille myönnettiin seitsemän virallista maanomistusoikeustitteliä, kun taas 62 alkuperäisasukkaiden aluetta vallattiin maanomistajien, kaivoksien ja hakkuiden toimesta (Petras 2013).

Monikansallisten yritysten osaa on vaikea nähdä tilanteessa suoraan, sillä ne hyötyvät tilanteesta lähinnä julkisista infrastruktuuri hankinnoista, kuten tieprojekteista. Lisäksi monikansalliset yritykset usein omistavat tuotantolaitoksia, viljasiiloja ja satama-alueita. Tällöin paikalliset tuottajat joutuvat käyttämään monikansallisten yritysten luomia puitteita selviytyäkseen raatassa maatalousbisneksessä. Sosiaaliset ja ympäristölliset ongelmat näkyvät ohjelman sivutuotteena (Oliveiran 2013). Clementsin & Fernandesin (2013) mukaan vähävaraisilla viljelijöillä ei myöskään ole varaa tehotuotantomuotojen käyttöönottoon, jolloin maaseudulta tapahtuu suurta muuttoliikettä kaupunkiin viljelijöiden joutuessa luopumaan tiloistaan. Elantonsa menettäneet viljelijät joutuvat etsimään kaupungeista itselleen elantoa, mikä lisää sosio-ekonomisia ongelmia. Tehotuotanto ei myöskään luo työpaikkoja, sillä tehokkaammat menetelmät tuottamiseen ja koneellistuminen tarkoittavat,

että tiloilla on tarjolla entistä vähemmän töitä. Esimerkiksi tehotuotannon sadan hehtaarin kokoiset öljypalmu- tai sokeriruokoplantaasit tarjoavat töitä vain kymmenelle työläiselle, kun taas perheviljely mahdollistaa työt jopa 35 henkilölle. Ongelmallista on, että perheviljelyä ei juurikaan tueta Brasiliassa. Tuet on suunnattu lähinnä maatalousbisneksen suurtoimijoille. Pieniä tilanomistajia tuettiin vuosina 2008–2009 6,35 miljardilla USA:n dollarilla ja maatalousbisneksen suurtoimijoita 31,9 miljardilla dollarilla. Brasilian valtio ja EMBRABA (Brazilian Agricultural Research Corporation) ovat edistäneet myös “kumppanuuksia” monikansallisten yritysten kanssa, eli linkittäneet paikalliset viljelijät kapitalistisen maatalouden tuotantoketjuun, jossa viljelijät tuottavat raakamateriaalia suoraan yrityksille ilman mahdollisuutta luoda lisäarvoa omille tuotteilleen (Clements & Fernandes 2013).

Cerradon alueella on ollut toiminnassa toinen projekti PROCEDER (Program of Brazilian and Japanese Cooperation for the Agricultural Development of the Brazilian Cerrado), joka on projekti Brasilian ja Japanin välillä (Clements & Fernandes 2013). Se aloitettiin 1980 -luvulla ja johti laaja-alaiseen soijan tuotantoon. Brasilian hallitus tuki projektia voimakkaasti ja siirsi maata ulkomaisille toimijoille. Myöskin ulkomaalaisen pääoman osuus Brasilian maataloustuotannon viljasektorilta nousi 16 prosentista 57 prosenttiin. Projektin myötä Brasiliassa on tapahtunut radikaalia land grabbingiä sekä maiden hintojen nousua. Hinnat ovat nousseet voimakkaasti. Pitkän aikavälin tarkastelussa hinnat ovat nousseet vuodesta 1994 vuoteen 2010 590,45 USA:n dollarista 3721,79 dollariin hehtaarilta. Projekti liittyy Brasiliassa alkaneeseen maatalouden modernisaatiovaatimukseen valtiolliselta tasolta. Se on luonut uusia tapoja land grabbingiin ja tiloja vieraan pääoman käyttöön. Ulkomaalainen omistus Cerradon alueella kasvoi vuosien 1992–2008 välillä 3 miljoonaa hehtaaria. Yli puolet investoinneista alueelle tulevat vain seitsemästä valtiosta, joita ovat Portugal, Japani, Italia, Libanon, Espanja, Saksa ja Alankomaat. Lisääntynyt kiinnostus biopolttoaineisiin on kiihdyttänyt maanvaltausprosesseja, sillä ulkomailta ollaan kiinnostuneita investoimaan brasilialaiseen sokeriruokoetanoliiin (Clements & Fernandes 2013).

Ulkomailta tapahtuva maanvaltaus ei ole ainoa tapa, joilla maata yritetään hankkia omaan käyttöön. Brasiliassa asuvat ihmiset hankkivat itselleen maita valtaamalla ne eli toisin sanoen oleskelemalla alueella, joka on joko yksityisessä tai valtion omistuksessa (Araujo et al. 2009). Paikallisten harjoittama maanvaltaus eli squatting eroaa yritysten ja valtioiden harjoittamasta maanvaltauksesta. Squattaajat ovat usein köyhiä maattomia siirtolaisia, jotka etsivät elantoa itselleen ja perheelleen (Fearnside 2008). Brazilian maaudistuksen myötä heillä on oikeus hallita julkista maata, jos he ovat oleskelleet siellä vähintään vuoden ja viiden vuoden oleskelun jälkeen heidän on mahdollista saada täydet maanomistusoikeudet. Squattaajat voivat lunastaa itselleen yksityisiä maita, jos ne eivät ole hyödyllisessä käytössä. Hyödyllisen käytön konseptia ei ole määritelty selkeästi, joten käytännössä metsäalueet lasketaan olevan hyödyttömässä käytössä. Täyden omistuksen näistä maista he voivat saada, jos he ovat oleskelleet alueella niin, että maanomistaja ei ole kohdistanut heihin laillisia vastatoimia. INCRA hoitaa maiden pakkolunastuksen yksityisiltä ihmisiltä kyseisessä tilanteessa (Araujo et al. 2009).

Tällaisen kaltainen käytäntö antaa Araujon et al. (2009) mukaan pohjan konflikteille. Maanomistajat yrittävät poistaa squattaajat alueeltaan, jolloin squattaajien ainoa mahdollisuus saada omistusoikeudet on yrittää oleskella alueella siihen asti, että heidän omistusoikeutensa on vahvistettu INCRA:ssa. INCRA:n toiminta ei ole kuitenkaan yksituumaista, vaan INCRA voi määrätä maita pakkolunastukseen yksityisiltä maanomistajilta, vaikka oikeus olisi todennut, että squattaajat tulee häätää mailta. Koska systeemi on tehoton, laittomuudet ovat jokapäiväisiä. Konflikteissa ei ole vain kyse yksityisten maanomistajien ja squattaajien väleistä, vaan ulkomaisella maanvaltauksella on oma osansa siinä. Ulkomaisessa vaikutuspiirissä olevat maanvaltaajat hankkivat väärennettyjä dokumentteja, käyttävät hyväkseen korruptiota, tekevät uhkauksia sekä käyttävät väkivaltaa pieniä maanomistajia vastaan. Mutta myös maattomat ihmiset käyttävät hyväksi systeemin aukkoja. Saadessaan maata INCRA:lta he myyvät sen eteenpäin epävirallisesti. Tämän jälkeen he siirtyvät vaatimaan itselleen muualta lisää maata INCRA:n kautta. Tätä ilmiötä kutsutaan invaasioelinkeinoksi (industry of invasion) (Araujo et al. 2009).

3.4 Uudistukset maanvaltauksen rajoittamiseksi

Clements & Fernandesin (2013) mukaan ulkomaisten yritysten ja valtioiden maanvaltaus sekä Brasilian yhä kasvava kiinnostus globaalia maatalousbisnestä kohtaan on aiheuttanut vastustusta. Suuret sosiaaliset liikkeet ovat vastustaneet maiden myymistä ulkomaille. Lisäksi valtiolliset elimet, kuten INCRA ja AGU (Office of Solicitor General) ovat vuoden 2007 globaalien ruoka- ja energiakriisin myötä myös vastanneet maanvaltauksen kohdistuneisiin huoliin. Vuonna 2010 AGU:n aloitteesta tuli voimaan laki, jonka myötä maanostoa rajoitettiin, jos yritys oli 50 prosenttia tai enemmän ulkomaisessa omistuksessa sekä missä tahansa kunnassa enintään $\frac{1}{4}$ sai olla ulkomaisessa omistuksessa. Yritykset, jotka ovat suurimmaksi osaksi ulkomaisessa omistuksessa eivät voi haalia maaseudun maita enempää kuin 5000 hehtaaria. Lain myötä INCRA:n auktoriteettia rajoittaa ulkomaalaista hankintaa vahvistettiin. Uudistukset kohtaavat vaikeuksia lakkaamatta, sillä monikansalliset yritykset pyrkivät vaikuttamaan lainsäädäntöihin. Tämän lisäksi hallituksessa ja oppositiossa puolueilla on eriäviä mielipiteitä, tulisiko lakiuudistukset säilyttää vai ei. Brasilian tapauksessa ristiriitaista on se, että Brasilia ei halua itseensä kohdistuvan maanvaltausta, mutta se edistää itse maanvaltausta muualla, kuten esimerkiksi Mosambikissa ”kansallisen suvereniteetin” sekä ”ruoansaannin turvaamisen” nimissä (Clements & Fernandes 2013).

Petrasin (2013) mukaan uudistusten tekemistä hidastaa vakava korruptio sekä valtion ajama konservatiiviselitistinen politiikka, jossa massojen vaatimukset on jätetty huomiotta, paitsi sitten kun mielenosoituksia ja protesteja syntyy. Korruptoituneet virkamiehet vievät rahaa sosiaalisiin projekteihin varatuista budjeteista. Yhden NGO:n mukaan Brasilia on käyttänyt kymmenen vuoden aika yli 160 miljardia USA:n dollaria julkisiin projekteihin, jotka eivät ole vielä valmiita. Suurten hyötyä maksivoivien yritysten maksaessa vähäisiä veroja ja ostaen kilpailijat pois, luodaan asetelma, jossa luonnollinen ympäristö kärsii ja ihmisten sosiaaliekonominen asema huononee (Petras 2013).

5. Pohdinta

Brasilian maanomistusta on kautta historian leimannut kolonialismin jättämät jäljet. Kolonialismin aikainen käsitys siitä, että maata voidaan hallita ja omistaa erikseen, on hidastanut maanomistuksen järjestelmällisyyttä. Järjestelmällisyyden puute on näkyvissä edelleen laittomuuksina sekä land grabbinginä. Toisaalta myös paikalliset käyttävät järjestelmän aukkoja omaksi hyväkseen. Epäselvyys ja byrokratia vaikeuttavat etenkin alkuperäisasukkaiden ja pienviljelijöiden maanomistusta. Omistustittelin hankkiminen on pitkä ja kallis prosessi, johon usein ei ole varaa. Usein nämä ihmisryhmät hankkivat maata juuri squattaamalla, koska maata ei tällöin tarvitse ostaa. Hintojen ollessa korkealla maata ei ole välttämättä varaa ostaa, jolloin squattaaminen voi olla ainoa vaihtoehto oman maan hankkimiseen. Brasilian hallituksen toimet, jotka ovat aiheuttaneet maan hinnan nousua sekä lisänneet ulkomaisen pääoman toimintaa alueella eivät myöskään tue paikallisten asukkaiden etuja. Hallituksen ja viranomaisten korruptio tarjoavat etuja land grabbing -toiminnalle.

Metsien suojeluun tämä aiheuttaa haasteita usealla tavalla. Käsite maan hyödyllisestä käytöstä tarkoittaa suoraan sitä, että maanomistajien sekä squattaajien on kannattavaa muuttaa metsäalueet mahdollisimman nopeasti viljely- tai karjatalousalueiksi, jotta on mahdollista paremmin hankkia tai pitää yksityinen maanomistustitteli. Tämä luonnollisesti lisää metsien hävittämistä. Forestry Coden kautta tällaista toimintaa on yritetty hillitä. Ainoana ongelmana suojelusaluevaatimukselle on sen vähäinen valvonta. Brasilian oikeudellisten elimien toiminta on myös ollut kyseenalaista, sillä alkuperäisasukkaisen maanomistusasioita hoidetaan varsin hitaasti, kun toisaalla heidän maitaan vallataan.

Land grabbingin harjoittajia taas ei usein kiinnosta ympäristölliset vaikutukset alueella, elleivät ne koe kansalaisyhteiskunnan sekä NGO:iden kovaäänistä vastustusta. Sosiaalisen pääoman teorian mukaan tämä todennäköisesti vähentää luottamusta instituutioihin. Tällöin sosiaalista pääomaa ympäristönsuojeluun on vähemmän. Huonot vaikutukset voivat tulla näkyviin esimerkiksi siitä tilanteesta, jos Brasilian valtio määrää ympäristönsuojelullisia toimia, jotka paikallisten ja alkuperäiskansojen maatalouden

harjoittamiseen. Tällöin he sosiaalisen pääoman teorian mukaan olisivat vähemmän valmiita noudattamaan annettuja säännöksiä. Yhteisöt saattavat kokea, että määräyksien noudattaminen olisi vain pelaamista korruption tai riiston pussiin.

Ekstravistisen maatalouspolitiikan toteuttaminen on huonontanut paikallisten asukkaiden palveluja ja tyhjentänyt maaseutua. Tämä myös vähentää omalta osaltaan ympäristönsuojeluun vaadittavaa sosiaalista pääomaa. Jos sosio-ekonominen asema on huono, on harvoin mahdollisuutta kiinnittää huomiota ympäristön tilaan sekä jakaa yhteisiä normeja ympäristönsuojelun suhteen. Brasilian tilanteessa voidaan kyseenalaistaa sosiaalisen ja ekologisen oikeuden toteutuminen.

Toisaalta tuotannon tekeminen intensiivisemmäksi jo hävitetyillä metsäalueilla saattaisi vähentää tarvetta ja intressejä luonnontilaisten metsien hävittämiseen, mutta tällöin haittapuolena olisi paikallisten kokema työpaikkojen menetys, kun tehotuotanto ei tarjoa yhtä hyviä työllisyysmahdollisuuksia. Tässä tullaan taas sosiaalisten kysymysten äärelle, eli olisiko tuotannon maksimointi sosiaalisesti oikein. Paikalliset saattaisivat myös siirtyä valtaamaan uusia metsämaita omaan käyttöönsä, jos tuotannosta tehtäisiin intensiivisempää.

Näiden kysymysten jälkeen voidaan pohtia, sitä kenellä kuuluisi olla oikeus metsien hyödyntämiseen. Land grabbingin tarkastelu maanomistuskäytäntöjen yhteydessä tuo ilmi paikallisten asukkaiden epätoivoisen tarpeen elantoon Cerradon ja Amazonin alueella. Voidaan myös kiistellä siitä, että onko ekstraktivistinen maatalouspolitiikka luonut Brasiliaan taloudellista kasvua ja hyvinvointia kaikille. Mielestäni Brasilian harjoittama ekstraktivistinen politiikka on tarjonnut alustan kasvavalle epätasa-arvolle, etenkin vähemmistöryhmien kohdalla. Brasilian hallitus on yrittänyt parantaa kansallista tilannetta ja vähentää maanvaltausta, mutta käytetyt keinot ovat tarjonneet aukkoja, joiden kautta maanvaltausta on voitu jatkaa.

Metsien käyttöoikeutta pohdittaessa voidaan ajatella, että paikallisilla asukkailla tulisi olla ensisijainen käyttöoikeus metsiin, sillä heidän toimeentulonsa riippuu heidän omistamistaan metsä- ja viljelyalueista. Metsäalueiden omistuksen päätyminen land grabbingin harjoittajien käsiin tarkoittaisi lähinnä kasvavaa hävittämistä, koska tarkoituksena

on hankkia raaka-aineita toisaalle, eikä niinkään tarjota työpaikkoja paikallisesti. Jos Brazilian maatalouspolitiikassa keskityttäisiin enemmän perheviljelijöiden tukemiseen suurten tilallisten ja yritysten sijaan, voitaisiin todennäköisesti saavuttaa myös parempi sosiaalinen pääoma luonnonsuojeluun. Tällöin paikalliset viljelijät kokisivat, että valtio tukee myös heidän toimintaansa ja toimeentulon helpottuessa myös ympäristökysymyksiin voidaan kiinnittää paremmin huomiota.

Tilanne Brasiliassa on aidosti monimutkainen, joten tästä aiheesta olisi varsin oleellista tehdä syvempää maantieteellistä jatkotutkimusta. Koska metsien hävittämisen takana on osansa sekä paikallisilla että land grabbingiä harjoittajilla, kumpaakaan ryhmää ei voida suoraan syyttää metsien tuhosta. Lisäksi huomattavan paljon vaikutusta on myös pelkästään presidentillä ja hänen näkökannoillaan. Mielestäni tutkimusta tulisi tehdä niin case-tutkimuksena, siitä missä ja miten metsää on hävitetty, kuin myös suurempana yhteenvetona, jolla pyritään löytämään taustalla vaikuttavia syitä. Tämän tutkielman näkökanta on juuri jälkimmäinen. Mielestäni kartoittamalla taustalla olevat syyt, voidaan oikeasti lähteä etsimään ympäristönsuojelun ratkaisuja, joiden vaikutus ei jää vain pinnalliseksi. Ilmastomuutoksen myötä tutkimuksen teko, jolla todella voidaan osoittaa mitä tapahtuu ja kenen toimesta, on tärkeässä asemassa ilmastokysymyksiä ratkaistaessa.

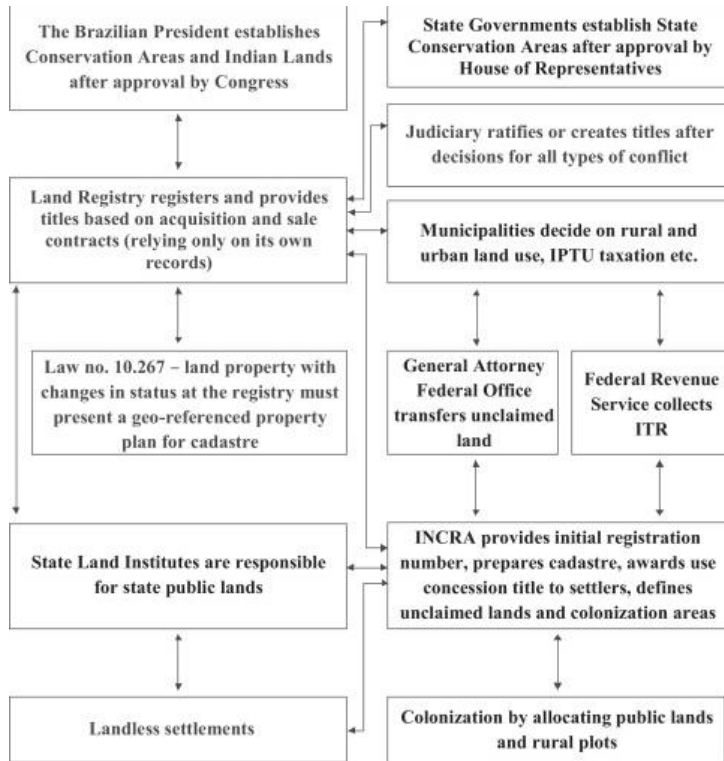
6. Lähteet

- Araujo, C., Bonjean, C. A., Combes, J. L., Motel, P. C., & Reis, E. J. (2009). Property rights and deforestation in the Brazilian Amazon. *Ecological economics*, 68(8-9), 2461-2468.
- Besthorn, F. H., Koenig, T. L., Spano, R., & Warren, S. L. (2016). A Critical Analysis of Social and Environmental Justice: Reorienting Social Work to an Ethic of Ecological Justice. *Rethinking Values and Ethics in Social Work*. London: Palgrave, 146-163.
- Birdsall, N., Savedoff, W., & Seymour, F. (2014). The Brazil-Norway agreement with performance-based payments for forest conservation: successes, challenges, and lessons. Center for Global Development. [Online]. Available from: <<https://www.cgdev.org/publication/ft/brazilnorway-agreement-performance-based-payments-forest-conservation-successes>>. 7.12.2019
- Boucher, D., Roquemore, S., & Fitzhugh, E. (2013). Brazil's success in reducing deforestation. *Tropical Conservation Science*, 6(3), 426-445.
- Burchardt, H. J., & Dietz, K. (2014). (Neo-) extractivism—a new challenge for development theory from Latin America. *Third World Quarterly*, 35(3), 468-486.
- Byrne, J., Glover, L., & Alrøe, H. F. (2006). Globalization and sustainable development: a political ecology strategy to realize ecological justice. *Global development of organic agriculture*. CABI, 49-74.
- Clements, E. A., & Fernandes, B. M. (2013). Land grabbing, agribusiness and the peasantry in Brazil and Mozambique. *Agrarian South: Journal of Political Economy*, 2(1), 41-69.
- Escobar, H. (2019). Brazilian president attacks deforestation data.
- Fairbairn, M. (2015). Foreignization, financialization and land grab regulation. *Journal of Agrarian Change*, 15(4), 581-591.
- Fearnside, P. M. (2005). Deforestation in Brazilian Amazonia: history, rates, and consequences. *Conservation biology*, 19(3), 680-688.

- Fearnside, P. M. (2008). The roles and movements of actors in the deforestation of Brazilian Amazonia. *Ecology and society*, 13(1).
- Feiock, R. C., & Stream, C. (2001). Environmental Protection Versus Economic Development: A False Trade-Off?. *Public administration review*, 61(3), 313-321.
- Field, R. C. (1997). Risk and justice: Capitalist production and the environment. *Capitalism Nature Socialism*, 8(2), 69-94.
- Foster, J. B. (2011). Capitalism and degrowth: An impossibility theorem. *Monthly Review*, 62(8), 26-33.
- Gago, V., & Mezzadra, S. (2017). A critique of the extractive operations of capital: toward an expanded concept of extractivism. *Rethinking Marxism*, 29(4), 574-591.
- Hart-Landsberg, M. (2013). *Capitalist Globalization: Consequences, Resistance, and Alternatives*. New York: Monthly Review Press.
- INPE (2019) A estimativa da taxa de desmatamento por corte raso para a Amazônia Legal em 2019 é de 9.762 km² <http://www.inpe.br/noticias/noticia.php?Cod_Noticia=5294>. 15.11.2019
- Jones, N. (2010). Investigating the influence of social costs and benefits of environmental policies through social capital theory. *Policy Sciences*, 43(3), 229-244.
- Mezzadra, S., & Neilson, B. (2017). On the multiple frontiers of extraction: excavating contemporary capitalism. *Cultural Studies*, 31(2-3), 185-204.
- Nepstad, D., McGrath, D., Stickler, C., Alencar, A., Azevedo, A., Swette, B. & Armijo, E. (2014). Slowing Amazon deforestation through public policy and interventions in beef and soy supply chains. *science*, 344(6188), 1118-1123.
- Petras, J. (2013). Brazil: extractive capitalism and the great leap backward. *World review of political economy*, 4(4), 469-483.
- Reuters (2018) Soyboom devours Brazil's tropical savanna <<https://www.reuters.com/investigates/special-report/brazil-deforestation/>>. 17.11.2019
- Reydon, B. P., Fernandes, V. B., & Telles, T. S. (2015). Land tenure in Brazil: The question of regulation and governance. *Land use policy*, 42, 509-516.

- Robinson, W. I., & Harris, J. (2000). Towards a global ruling class? Globalization and the transnational capitalist class. *Science & society*, 11-54.
- Rulli, M. C., Saviori, A., & D'Odorico, P. (2013). Global land and water grabbing. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 110(3), 892-897.
- Schweickart, D. (2011). *After capitalism* (2nd ed.). Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers.
- Streeck, W. (2012). How to study contemporary capitalism?. *European Journal of Sociology/Archives Européennes de Sociologie*, 53(1), 1-28.
- Svampa M. (2013). Resource extractivism and alternatives: Latin American perspectives on development *Teoksessa Acosta, A. (toim.). Extractivism and neoextractivism: two sides of the same curse. Beyond development*, 61, 61-86.
- Tepa (2019) Kapitalismi <<http://www.tsk.fi/tepa/fi/haku/kapitalismi>>. 23.11.2019
- Yle (2019) Yle: Amazonian sademetsää tuhoutunut tänä vuonna ennätystahtiin – metsäpalojen määrä on vähentynyt syyskuun alussa <<https://yle.fi/uutiset/3-10960693>>. 10.10.2019
- Yle (2019) Yle: Amazonin sademetsän polttaminen on kaksinkertaistunut – monessa osavaltiossa hätätila, presidentti yllyttää jatkamaan polttoa <<https://yle.fi/uutiset/3-10930848>>. 1.12.2019
- Yle (2019) Yle: Greenpeace vaatii pikaruokajäteiltä toimia Amazonin tuhoamista vastaan – maatalous hävittää maailman suurinta sademetsää <<https://yle.fi/uutiset/3-10956332>>. 5.12.2019
- Yle (2019) Yle: Maailman johtajat ovat huolissaan Amazonin metsäpaloista – "Ympäristöpsykoosin lietsontaa", sanoo Brasilian presidentti <<https://yle.fi/uutiset/3-10934440>>. 1.12.2019

7. Liitteet

Liite 1. Kaavio Brasilian maanomistuksen institutionaalisesta taustasta (Reydon et al. 2015)